

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства

**“ЗАТВЕРДЖУЮ”**

Проректор з науково-педагогічної роботи  
А. В. Пантелеймонов

\_\_\_\_\_

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

Програма навчальної дисципліни

**Семінар з регіональної економічної і соціальної географії**

спеціальність (напрямок) 6.040104. Географія

спеціалізація \_\_\_\_\_

факультет геології, географії, рекреації і туризму

2018 / 2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2018 року, протокол №\_\_

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

**Вірченко П.А.** – кандидат географічних наук, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства

---

Протокол від “ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2018 року №\_\_

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_  
(підпис) (Немець Л.М.)  
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

---

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2018 року №\_\_

Голова методичної комісії \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_  
(підпис) (Жемеров О.О.)  
(прізвище та ініціали)

## ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Семінар з регіональної економічної і соціальної географії» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

бакалавра  
(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності (напряму) 6.040104. Географія

спеціалізації \_\_\_\_\_

### 1. Опис навчальної дисципліни

#### 1.1. Мета викладання навчальної дисципліни:

надати загальні уявлення про просторово-територіальну організацію держав світу, міжнародні організації глобального і регіонального рівнів та взаємовідносини України з ними на сучасному етапі розвитку; формувати у студентів комплексний підхід до вивчення країн і регіонів світу.

#### 1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

формувати вміння самостійного аналізу геополітичних, природно-кліматичних, етнодемографічних, культурно-цивілізаційних, історичних, суспільно-географічних, економічних та політико-правових особливостей розвитку країн і регіонів світу.

#### 1.3. Кількість кредитів: 4.

#### 1.4. Загальна кількість годин: 120.

| 1.5. Характеристика навчальної дисципліни |                                     |
|-------------------------------------------|-------------------------------------|
| За вибором                                |                                     |
| Денна форма навчання                      | Заочна (дистанційна) форма навчання |
| Рік підготовки                            |                                     |
| 1-й                                       | 2-й                                 |
| Семестр                                   |                                     |
| 2-й                                       | 3-й                                 |
| Лекції                                    |                                     |
| 6 год.                                    | 4 год.                              |
| Практичні, семінарські заняття            |                                     |
| 30 год.                                   | 10 год.                             |
| Лабораторні заняття                       |                                     |
| 0 год.                                    | 0 год.                              |
| Самостійна робота                         |                                     |
| 84 год.                                   | 106 год.                            |
| Індивідуальні завдання                    |                                     |
| 0 год.                                    |                                     |

### 1.6. Заплановані результати навчання:

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- знати форми правління та адміністративно-територіальний устрій держав світу, головні міжнародні організації світу, типологію країн світу, загальні засади районування світу;
- характеризувати основні етапи формування політичної карти світу, регіональний поділ світу, категорії географічного положення, особливості розвитку господарства регіонів та окремих країн світу, перспективи їх розвитку;
- аналізувати роль і місце у світовому господарстві країн світу, характерні риси і структуру господарства окремих країн світу, сучасний стан взаємовідносин України з основними міжнародними організаціями та ключовими світовими державами;
- складати країнознавчу характеристику країн та порівняльну характеристику країн за певними ознаками.

## 2. Тематичний план навчальної дисципліни

### Розділ 1. Держави на політичній карті світу.

#### ТЕМА 1. Держави та території на політичній карті світу.

Поняття «територія», «країна», «держава». Відмінність понять «держава» та «країна». Характерні ознаки держави. Внутрішні і зовнішні функції держави. Територіальні води та морські економічні зони держави. Колонії, протекторати й підопічні території. Спірні території. Правовий статус Світового океану та Антарктиди. Монархічна форма правління. Конституційні, абсолютні та теократичні монархії світу. Держави у складі Співдружності. Республіки та їх класифікація. Президентські, парламентські, президентсько-парламентські та парламентсько-президентські республіки. Адміністративно-територіальний устрій держав світу. Унітарні та федеративні держави. Конфедерації та протодержави.

#### ТЕМА 2. Етапи формування політичної карти світу.

Стародавній, середньовічний, новий і новітній етапи формування політичної карти світу. Основні кількісні та якісні зміни, що відбулися на політичній карті світу під час зазначених етапів. Періодизація новітнього етапу.

Характеристика основних кількісних та якісних змін, які відбулися на політичній карті світу на новітньому етапі. «Гарячі точки» планети, причини їх виникнення, географія розміщення.

#### ТЕМА 3. Типологія країн світу.

Основні показники які використовуються у типології держав світу. Класифікація держав світу за величиною території: великі держави, середні, малі і карликові держави. Класифікація держав світу за чисельністю населення: найбільші, великі, середні, малі та дрібні держави. Класифікація держав світу за національним складом населення: однаціональні держави, двонаціональні та багатонаціональні держави. Класифікація держав світу за географічним положенням: острівні, держави-архіпелаги, напівострівні, материкові, внутрішньоконтинентальні держави. Класифікація держав світу за структурою економіки: постіндустріальні, індустріальні, індустріально-аграрні, аграрно-індустріальні, аграрні держави. Класифікація держав світу рівнем їх соціально-економічного розвитку: високорозвинені країни, середньо розвинені та країни, що розвиваються. Внутрішні відмінності у соціально-економічному розвитку між державами зазначених груп та основні підгрупи.

#### **ТЕМА 4. Головні міжнародні організації світу.**

Класифікація міжнародних організацій за територіальними масштабами та за функціями. Глобальні міжнародні організації. ООН, її мета, завдання та структура. Генеральна Асамблея ООН та Рада Безпеки. Спеціалізовані установи ООН: Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ), Продовольча та сільськогосподарська Організація Об'єднаних Націй (ФАО), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (ЮНЕСКО) та інші. Регіональні міжнародні організації: Організація безпеки й співробітництва в Європі (ОБСЄ), Співдружність незалежних держав (СНД), Ліга арабських держав (ЛАД), Організація американських держав (ОАД), Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК), Північноамериканський договір про вільну торгівлю (НАФТА), Спільний ринок Південного конусу (МЕРКОСУР) та інші.

#### **ТЕМА 5. Географічне положення та територія держави. Кордони держави та їхні функції. Внутрішній поділ країн.**

Географічне положення та його категорії. Основні ознаки географічного положення: дистанційність, детермінованість, потенційність. Політико-географічне положення держави. Основні просторові характеристики території держави: її розміри, конфігурація території та географічне положення. Основні елементи території держави.

Державний кордон та його функції. Бар'єрна функція державного кордону. Контактна функція державного кордону. Фільтруюча функція державного кордону. Класифікація державних кордонів за різними ознаками. Делімітація та демаркація державних кордонів. Поділ країн на окремі частини. Внутрішні адміністративно-територіальні одиниці країн.

#### **ТЕМА 6. Регіональний поділ світу.**

Загальні засади районування світу. Основні чинники виділення регіонів світу. Природні чинники та їх вплив на виділення регіонів світу. Вплив історичних чинників на виділення регіонів світу. Значення та вплив соціально-економічних чинників на виділення регіонів світу. Поняття «район» та «регіон», їх основні відмінності. Головні

положення теорії районування або регіоналізації. Внесок українських науковців у теорію регіоналізації. Головні регіони та субрегіони світу. Субрегіони Європи, Азії, Африки, Америки, Австралії та Океанії та їх склад.

## **Розділ 2. Суспільно-географічні особливості окремих держав світу.**

### **ТЕМА 1. Країнознавча характеристика країн Балтії.**

Загальний огляд країн Балтії. Соціально-економічні відмінності країн Балтії. Характеристика ЕГП країн Балтії, природних умов та ресурсів, населення та демографічної ситуації. Основні галузі промисловості країн Балтії. Особливості сільського господарства країн Балтії. Характеристика транспорту та зовнішньоекономічних зв'язків країн Балтії.

### **ТЕМА 2. Країнознавча характеристика країн Закавказзя.**

Загальний огляд країн Закавказзя. Соціально-економічні відмінності країн Закавказзя. Характеристика ЕГП країн Закавказзя, природних умов та ресурсів, населення та демографічної ситуації. Основні галузі промисловості країн Закавказзя. Особливості сільського господарства країн Закавказзя. Характеристика транспорту та зовнішньоекономічних зв'язків країн Закавказзя.

### **ТЕМА 3. Країнознавча характеристика країн «переселенського капіталізму».**

Загальний огляд країн «переселенського капіталізму». Соціально-економічні відмінності країн «переселенського капіталізму». Характеристика ЕГП країн «переселенського капіталізму», природних умов та ресурсів, населення та демографічної ситуації. Основні галузі промисловості країн «переселенського капіталізму». Особливості сільського господарства країн «переселенського капіталізму». Характеристика транспорту та зовнішньоекономічних зв'язків країн «переселенського капіталізму».

### **ТЕМА 4. Країнознавча характеристика країн «нової індустріалізації» Латинської Америки.**

Загальний огляд країн «нової індустріалізації» Латинської Америки. Соціально-економічні відмінності країн «нової індустріалізації» Латинської Америки. Характеристика ЕГП країн «нової індустріалізації» Латинської Америки, природних умов та ресурсів, населення та демографічної ситуації. Основні галузі промисловості країн «нової індустріалізації» Латинської Америки. Особливості сільського господарства країн «нової індустріалізації» Латинської Америки. Характеристика транспорту та зовнішньоекономічних зв'язків країн «нової індустріалізації» Латинської Америки.

## **3. Структура навчальної дисципліни**

| Назви розділів і тем                                                                                                            | Кількість годин |              |    |     |     |    |              |              |    |     |     |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|--------------|----|-----|-----|----|--------------|--------------|----|-----|-----|----|
|                                                                                                                                 | Денна форма     |              |    |     |     |    | Заочна форма |              |    |     |     |    |
|                                                                                                                                 | Усього          | у тому числі |    |     |     |    | Усього       | у тому числі |    |     |     |    |
|                                                                                                                                 |                 | л            | п  | лаб | інд | ср |              | л            | п  | лаб | інд | ср |
|                                                                                                                                 | 2               | 3            | 4  | 5   | 6   | 7  | 8            | 9            | 10 | 11  | 12  | 13 |
| <b>Розділ 1. Держави на політичній карті світу</b>                                                                              |                 |              |    |     |     |    |              |              |    |     |     |    |
| Тема 1. Держави та території на політичній карті світу. Форми правління та адміністративно-територіального устрою держав світу. | 13              | 2            | 4  |     |     | 7  | 12           | 1            | 2  |     |     | 9  |
| Тема 2. Етапи формування політичної карти світу.                                                                                | 11              | 2            | 2  |     |     | 7  | 12           | 1            | 2  |     |     | 9  |
| Тема 3. Типологія країн світу.                                                                                                  | 9               |              | 2  |     |     | 7  | 9            |              |    |     |     | 9  |
| Тема 4. Головні міжнародні організації світу.                                                                                   | 13              |              | 6  |     |     | 7  | 11           |              | 2  |     |     | 9  |
| Тема 5. Географічне положення та територія держави. Кордони держави та їхні функції. Внутрішній поділ країн.                    | 9               |              | 2  |     |     | 7  | 9            |              |    |     |     | 9  |
| Тема 6. Регіональний поділ світу.                                                                                               | 9               |              | 2  |     |     | 7  | 9            |              |    |     |     | 9  |
| Поточний контроль 1.                                                                                                            | 9               | 2            |    |     |     | 7  | 8            |              |    |     |     | 8  |
| <b>Разом за розділом 1.</b>                                                                                                     | 73              | 6            | 18 |     |     | 49 | 70           | 2            | 6  |     |     | 62 |
| <b>Розділ 2. Просторово-територіальна організація держав світу та їх країнознавча характеристика</b>                            |                 |              |    |     |     |    |              |              |    |     |     |    |
| Тема 1. Країнознавча характеристика країн Балтії.                                                                               | 9               |              | 2  |     |     | 7  | 11           |              | 2  |     |     | 9  |
| Тема 2. Країнознавча характеристика країн Закавказзя.                                                                           | 9               |              | 2  |     |     | 7  | 11           |              | 2  |     |     | 9  |
| Тема 3. Країнознавча характеристика                                                                                             | 11              |              | 4  |     |     | 7  | 9            |              |    |     |     | 9  |

|                                                                                           |            |          |           |  |  |           |            |          |           |  |  |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|------------|----------|-----------|--|--|-----------|------------|----------|-----------|--|--|------------|
| країн «переселенського капіталізму».                                                      |            |          |           |  |  |           |            |          |           |  |  |            |
| Тема 4.<br>Країнознавча характеристика країн «нової індустріалізації» Латинської Америки. | 11         |          | 4         |  |  | 7         | 9          |          |           |  |  | 9          |
| Підсумковий семестровий контроль (залік).                                                 | 7          |          |           |  |  | 7         | 10         | 2        |           |  |  | 8          |
| <b>Разом за розділом 2.</b>                                                               | 47         |          | 12        |  |  | 35        | 50         | 2        | 4         |  |  | 44         |
| <b>Всього за семестр</b>                                                                  | <b>120</b> | <b>6</b> | <b>30</b> |  |  | <b>84</b> | <b>120</b> | <b>4</b> | <b>10</b> |  |  | <b>106</b> |
| <b>Всього</b>                                                                             | <b>120</b> | <b>6</b> | <b>30</b> |  |  | <b>84</b> | <b>120</b> | <b>4</b> | <b>10</b> |  |  | <b>106</b> |

#### 4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

| № з/п               | Назва теми                                                                                                                            | Кількість годин |
|---------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1                   | Типи територій на політичній карті світу                                                                                              | 2               |
| 2                   | Державний лад та державний устрій країн світу.                                                                                        | 2               |
| 3                   | Політична карта світу та етапи її формування.                                                                                         | 2               |
| 4                   | Типологія держав світу.                                                                                                               | 2               |
| 5                   | Головні загальнополітичні організації світу.                                                                                          | 2               |
| 6                   | Головні військово-політичні організації світу.                                                                                        | 2               |
| 7                   | Головні економічні та валютно-фінансові організації світу.                                                                            | 2               |
| 8                   | Географічне положення та його категорії. Складові території держав світу. Функції державного кордону та внутрішній поділ країн світу. | 2               |
| 9                   | Регіональний поділ світу.                                                                                                             | 2               |
| 10                  | Країнознавча характеристика країн Балтії.                                                                                             | 2               |
| 11                  | Країнознавча характеристика країн Закавказзя.                                                                                         | 2               |
| 12                  | Країнознавча характеристика Н.Зеландії та Австралії.                                                                                  | 2               |
| 13                  | Країнознавча характеристика ПАР та Ізраїлю.                                                                                           | 2               |
| 14                  | Країнознавча характеристика Аргентини та Чилі.                                                                                        | 2               |
| 15                  | Країнознавча характеристика Венесуели та Уругваю.                                                                                     | 2               |
| <b>Всього годин</b> |                                                                                                                                       | <b>30</b>       |

#### 5. Завдання для самостійної роботи

| № з/п | Види, зміст самостійної роботи                                                                                | Кількість годин |
|-------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1     | Підготуватись до усного опитування за темою: зовнішні та внутрішні функції держави.                           | 7               |
| 2     | Підготуватись до усного опитування за темою: особливості адміністративно-територіального устрою держав світу. | 7               |
| 3     | Підготуватись до усного опитування за темою: кількісні та якісні                                              | 7               |



|              |                                                                                                                                    |           |
|--------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
|              | зміни на політичній карті світу.                                                                                                   |           |
| 4            | Підготуватись до усного опитування за темою: «гарячі точки» на планеті та причини їх виникнення.                                   | 7         |
| 5            | Підготуватись до усного опитування за темою: рівень соціально-економічного розвитку країн та його вплив на типологію держав світу. | 7         |
| 6            | Підготуватись до усного опитування за темою: спеціалізовані установи ООН.                                                          | 7         |
| 7            | Підготуватись до усного опитування за темою: категорії географічного положення.                                                    | 7         |
| 8            | Підготуватись до усного опитування за темою: внутрішній поділ країн світу.                                                         | 7         |
| 9            | Підготуватись до усного опитування за темою: країнознавча характеристика Канади.                                                   | 7         |
| 10           | Підготуватись до усного опитування за темою: країнознавча характеристика Мексики.                                                  | 7         |
| 11           | Підготуватись до усного опитування за темою: країнознавча характеристика Бразилії.                                                 | 7         |
| 12           | Підготуватись до усного опитування за темою: країнознавча характеристика Парагваю.                                                 | 7         |
| <b>Разом</b> |                                                                                                                                    | <b>84</b> |

## 6. Індивідуальні завдання (Програмою не передбачено)

## 7. Методи контролю

1. Усне опитування на семінарах.
2. Поточний контроль.
3. Наприкінці 8-го семестру – підсумковий контроль (залік).

## 8. Схема нарахування балів

| Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання |    |    |    |    |    |          |    |    |    |                                                  |                        |       |                           |      |
|--------------------------------------------------------------|----|----|----|----|----|----------|----|----|----|--------------------------------------------------|------------------------|-------|---------------------------|------|
| Розділ 1                                                     |    |    |    |    |    | Розділ 2 |    |    |    | Контрольна робота, передбачена навчальним планом | Індивідуальне завдання | Разом | Екзамен (залікова робота) | Сума |
| T1                                                           | T2 | T3 | T4 | T5 | T6 | T1       | T2 | T3 | T4 | 20                                               | -                      | 60    | 40                        | 100  |
| 4                                                            | 4  | 4  | 4  | 4  | 4  | 4        | 4  | 4  | 4  |                                                  |                        |       |                           |      |

T1, T2 ... T6 – теми розділів

## Шкала оцінювання

| Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру | Оцінка                              |                                  |
|----------------------------------------------------------------|-------------------------------------|----------------------------------|
|                                                                | для чотирирівневої шкали оцінювання | для дворівневої шкали оцінювання |
| 90 – 100                                                       | відмінно                            | зараховано                       |
| 70-89                                                          | добре                               |                                  |
| 50-69                                                          | задовільно                          |                                  |
| 1-49                                                           | незадовільно                        | не зараховано                    |

## 9. Рекомендована література

### Основна література

1. Андреева В. М. Політична карта світу. Населення світу. / В. М. Андреева, Г. Д. Довгань. – Харків. : Вид. група «Основа», 2004. – 160 с.
2. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навчальний посібник / В. В. Безуглий. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 704 с.
3. Безуглий В. В. Регіональна економічна і соціальна географія світу : навчальний посібник / В. В. Безуглий, С. В. Козинець. – [2-ге вид., доп., перероб.]. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 688 с.
4. Економіка зарубіжних країн : навчальний посібник для вузів: / А. П. Голіков, О. Г. Дейнека, Л. О. Позднякова, П. О. Черномаз. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 463 с.
5. Економіка зарубіжних країн : навчальний посібник для вузів / В. В. Ковалевський, Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, А. А. Наумчик; за ред. В. М. Осипова. – [3-тє вид., перероб. та доп.]. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 543 с.
6. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн / Під ред. проф. Є. П. Качана. – Тернопіль, 1997. – 200 с.
7. Економічна і соціальна географія світу : навчальний посібник / За ред. С. П. Кузика. – Львів : Світ, 2002. – 672 с.
8. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред. О.С. Кучика. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 749 с. Brussels, Belgium, 2006. - 384 с.

### Допоміжна література

1. Блій Г. де, Муллер П., Шаблій О. Географія: світи, регіони, концепти. – К. : Либідь, 2004. – 740 с.
2. Глобальні зміни світу 2025. Доповідь / [пер з англ.]. – Львів : Літопис, 2010. – 188 с.
3. Головченко В. Країнознавство: Азія, Африка, Латинська Америка, Австралія і Океанія : Навчальний посібник / Володимир Іванович Головченко, Олена Кравчук. – Київ : НІЧЛАВА, 2006. – 336 с.
4. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посібник. – Львів : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 436 с
5. Довідковий атлас світу / [відп. ред. В.В. Молочко]. – К. : Картографія, 2010. – 328 с.
6. Довідник НАТО (українською мовою). Укладач Шервен Ніколас., Public Diplomacy

Division NATO, 1110 с.

7. Європейський Союз. Словник-довідник / Ред. М. Марченко. – К. : К.І.С., 2005. – 142 с.
8. Європейський вибір України. Навчальний посібник. – Львів: Військовий інститут, 2007. – 216 с.
9. Копійка В. В. Європейський Союз: заснування та етапи становлення. Навчальний посібник для студентів ВНЗ / Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. –К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2001. – 448 с.
10. Критерії членства в СОТ, ЕС та НАТО. Інтеграційні перспективи України. / Гол. ред. І.І. Жовква, К., 2007. – 88 с.
11. Осика С. Г. Світова організація торгівлі / 2-ге видання, перероблене і доповнене / Осика С. Г., Пятницький В. Т. – К. : «К.І.С.», 2004. – 516 с.

#### **10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення**

1. Представництво України при Європейському Союзі Режим доступу: <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/eu>
2. Глосарій термінів Європейського Союзу Режим доступу: [www.europa.dovidka.com.ua](http://www.europa.dovidka.com.ua)
3. Міністерство закордонних справ України. Режим доступу: <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/eu>;
4. Організація Північно-Атлантичного договору. Режим доступу: <http://www.nato.int>;
5. Світова організація торгівлі. Режим доступу: <http://www.wto.org>;
6. The Dictionary of Human Geography [Електронний ресурс] / [ed. by D. Gregory, R. Johnston, G. Pratt, M. Watts & S. Whatmore]. – [Fourth Ed.]. – Режим доступу : <http://www.books.google.com.ua/books>.